

HADIA CSE Khutba Notes (20.09.2018)

ഉൽകൃഷ്ടമായ മൂന്നു സ്വഭാവങ്ങൾ

ഇസ്ലാമിലെ വളരെ പ്രധാനപ്പെട്ട ഒരു ആരാധനയാണല്ലോ സ്വഭാവ സംസ്കരണം. ഒറ്റ ഹദീസ് തന്നെ അതിന്റെ മാഹാത്മ്യം ഉദ്ഘോഷിക്കുന്നു.

أَبُو هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " لَا وَاللَّهِ، مَا حَسَنَ اللَّهُ خُلُقَ رَجُلٍ وَخُلُقَهُ فَتَطَعَمَهُ النَّارُ (شعب الایمان)

മറ്റൊരു തിരുവചനം ഇങ്ങനെയാണ്.

عَنْ أَنَسِ بْنِ رَضِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إِنَّ الْعَبْدَ لَيَبْلُغُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ عَظِيمَ دَرَجَاتِ الآخِرَةِ ، وَشَرَفِ الْمَنَازِلِ ، وَإِنَّهُ لَضَعِيفُ الْعِبَادَةِ ، وَإِنَّهُ لَيَبْلُغُ بِسُوءِ خُلُقِهِ أَسْفَلَ دَرَجَةٍ فِي جَهَنَّمَ (طبراني)

ഇവിടെ ഒരു ചോദ്യം ഏറെ പ്രസക്തമാണ്; എന്താണ് സ്വഭാവം? ഏതെല്ലാം കാര്യങ്ങൾ അതിൽ ഉൾപ്പെടും? ഇതിന് ഒറ്റവാക്കിൽ ഉത്തരം പറയുക സാധ്യമല്ല. കാരണം നമ്മുടെ സംസാരം, ഇട പെടൽ, പെരുമാറ്റം, വസ്ത്രധാരണം, ഇരുത്തം, നടത്തം മുതലായവയെല്ലാം സ്വഭാവത്തിന്റെ പരിധിയിൽ വരുന്നതാണ്. ഇൽമുൽ അഖ്ലാഖ് എന്നോ behavioral Science എന്നോ ഇതിനെ മൊത്തത്തിൽ പരിചയപ്പെടുത്താം. അതോടൊപ്പം എല്ലാ ഉൽകൃഷ്ട സ്വഭാവങ്ങളുടെയും തലപ്പത്ത് നിൽക്കുന്ന മൂന്ന് കാര്യങ്ങളെ പ്രവാചകൻ (സ) പരിചയപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. അക്മു അഖ് ലാഖി ദുൻയാ വൽ ആഖിറ എന്നറിയപ്പെടുന്ന അവ ഏതെല്ലാമാണെന്ന് ഇന്ന് നമുക്ക് പരിശോധിക്കാം.

قَالَ عُقْبَةُ ثُمَّ لَقِيتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَبْتَدَأْتُهُ فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِفَوَاضِلِ الْأَعْمَالِ فَقَالَ يَا عُقْبَةُ صَلِّ مَنْ قَطَعَكَ وَأَعْطِ مَنْ حَرَمَكَ وَأَعْرِضْ عَمَّنْ ظَلَمَكَ (احمد)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ؟ " قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: " صَلِّ مَنْ قَطَعَكَ، وَأَعْطِ مَنْ حَرَمَكَ، وَاعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ " (بيهقي)

ഇവയിൽ ഒന്നാമത്തേത്, ഇങ്ങോട്ട് ബന്ധം മുറിച്ചു മാറ്റിയവരോട് അങ്ങോട്ട് ബന്ധം സ്ഥാപിക്കാൻ മുൻകൈയെടുക്കലാണ്. ഇതിനാണ് സൂക്ഷ്മമാർഗ്ഗത്തിൽ വസ്ൽ എന്ന് പറയുക. അല്ലാതെ നമ്മോട് നന്നായി സഹവസിക്കുന്നവരോട് അങ്ങോട്ടും സഹവസിക്കുന്നതിനല്ല.

عبد الله بن عمرو بن العاص - رضي الله عنهما - : قال : سمعتُ رسولَ الله -صلى الله عليه وسلم- يقول : «ليس الواصلُ بالمكافئِ ، ولكن الواصلُ : مَنْ إِذَا قَطَعْتَ رَحْمَهُ وَصَلَّهَا» (البخاري)

HADIA CSE Khutba Notes (20.09.2018)

ഉൽകൃഷ്ടമായ മൂന്നു സഭാവങ്ങൾ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي قَرَابَةً أَصْلُهُمْ وَيَقْطَعُونَ وَأَحْسِنُ إِلَيْهِمْ وَيَسِيئُونَ إِلَيَّ وَأَحْلُمُ عَنْهُمْ وَيَجْهَلُونَ عَلَيَّ قَالَ لَنْ كُنْتَ كَمَا تَقُولُ فَكَأَنَّمَا تُسْفُهُمُ الْمَلَّ وَلَا يَزَالُ مَعَكَ مِنَ اللَّهِ ظَهِيرٌ عَلَيْهِمْ مَا دُمْتَ عَلَى ذَلِكَ (احمد)

قال عمر ابن الخطاب : ليس الواصل أن تصل من وصلك ، ذلك القصاص ، ولكن الواصل أن تصل من قطعك.

ഒരാൾ ഇങ്ങോട്ട് എത്ര പിണക്കം കാണിച്ചാലും അങ്ങോട്ട് ചെന്ന് അത് തീർക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നവനാണ് വിശ്വാസി.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ أَمَرَنِي خَلِيلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْعِ أَمْرِي بِحُبِّ الْمَسَاكِينِ وَالذُّنُوقِ مِنْهُمْ وَأَمَرَنِي أَنْ أَنْظَرَ إِلَى مَنْ هُوَ دُونِي وَلَا أَنْظَرَ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقِي وَأَمَرَنِي أَنْ أَصِلَ الرَّحِمَ وَإِنْ أَدْبَرْتَ وَأَمَرَنِي أَنْ لَا أَسْأَلَ أَحَدًا شَيْئًا وَأَمَرَنِي أَنْ أَقُولَ بِالْحَقِّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا وَأَمَرَنِي أَنْ لَا أَخَافَ فِي اللَّهِ نَوْمَةَ لَيْلٍ وَأَمَرَنِي أَنْ أَكْثَرَ مِنْ قَوْلٍ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ فَإِنَّهُنَّ مِنْ كَنْزِ تَحْتِ الْعَرْشِ (احمد)

ഇനി അതിന് ശ്രമിച്ചില്ലെങ്കിൽ രണ്ടു പേരും കുറ്റക്കാരായി മാറുന്നതാണ്.

هَشَامُ بْنُ عَامِرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجَرَ مُسْلِمًا فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ فَإِنْ كَانَ تَصَارَمًا فَوْقَ ثَلَاثٍ فَإِنَّهُمَا نَاكِبَانِ عَنِ الْحَقِّ مَا دَامَا عَلَى صُرَامِهِمَا وَأَوْلُهُمَا فِينَا فَسَبَقَهُ بِالْفِيءِ كَفَارَتُهُ فَإِنْ سَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ وَرَدَّ عَلَيْهِ سَلَامَهُ رَدَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ وَرَدَّ عَلَى الْآخِرِ الشَّيْطَانُ فَإِنْ مَاتَا عَلَى صُرَامِهِمَا لَمْ يَجْتَمِعَا فِي الْجَنَّةِ أَبَدًا (احمد)

പ്രവാചകൻ (സ) പഠിപ്പിക്കുന്ന രണ്ടാമത്തെ കാര്യം, ഇങ്ങോട്ട് ലഭിക്കേണ്ട അവകാശങ്ങൾ വക വെച്ചു നൽകാത്തവർക്ക് അതു തിരിച്ചു നൽകലാണ്. കാരണം ഇസ്ലാം കേവലം നീതി (അദ്ദാൽ) അല്ല, മറിച്ച് ഇഹ്സാൻ ആണ്. ഖുർആനിലെ ഏറ്റവും സമഗ്രമായ ആയത്ത് എന്ന് വിളിക്കപ്പെടുന്ന സൂക്തത്തിൽ അല്ലാഹു പഠിപ്പിക്കുന്നത് കാണുക.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (النحل)

എന്താണ് അദ്ദാൽ ഇഹ്സാനും?

HADIA CSE Khutba Notes (20.09.2018)

ഉൽകൃഷ്ടമായ മൂന്നു സ്വഭാവങ്ങൾ

وأصل العدل في اللغة المساواة في كل شيء من غير زيادة في شيء ولا غلو ولا نقصان فيه ، ولا تقصير فالعدل هو المساواة في المكافأة إن خيراً فخير ، وإن شراً فشر والإحسان أن تقابل الخير بأكثر منه والشر بأن تغفوا عنه.

അപ്പോൾ അല്ലാഹു കൽപിക്കുന്നത് നീതി കാണിക്കാനാണെങ്കിലും നമ്മെ ക്ഷണിക്കുന്നത് ഇഹ് സാനിലേക്കാണ്.

كما قال تعالى: { وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ } [النحل : 126] ، وقال { وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ } [الشورى : 40] ، وقال { وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ } [المائدة : 45] .

ഇതേ ആശയം പഠിപ്പിക്കുന്ന വേറെ ചില വചനങ്ങൾ നോക്കുക.

ادْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ (المؤمنون) وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا (فرقان)

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ (فصلت)

قال مقاتل: نزلت في أبي سفيان بن حرب، كان مؤذياً للنبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فصار له ولياً بعد أن كان عدواً بالمصاهرة التي وقعت بينه وبين النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثم أسلم فصار ولياً في الإسلام حميماً بالقرابة (قرطبي)

നമ്മുടെ മുൻഗാമികളുടെ ചരിത്രം പഠിച്ചാൽ ഇത്തരം കുലീനത നിറഞ്ഞ പെരുമാറ്റത്തിന്റെ നിരവധി ദൃഷ്ടാന്തങ്ങൾ ലഭിക്കുന്നതാണ്. ഉദാഹരണം, 4 ബുത്ബുകളിൽ ഒരാളായ അഹ്മദ് കബീർ റിഫഇ (r). മഹാനവരുകളുടെ ഉയർച്ചയുടെ രഹസ്യം മകാരിമൂൽ അഖ്ലാഖ് ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ച് പറയപ്പെടുന്നു: وكان لا يجازي قط بالسيئة. ഒരിക്കൽ പരിഹാസങ്ങൾ നിറഞ്ഞ ഒരു കത്ത് അദ്ദേഹത്തിന് ലഭിച്ചു. ഇത് വായിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹം പാടി.

فلمست ابالي من زمان بريية

إذا كنت عند الله غير مريب

HADIA CSE Khutba Notes (20.09.2018)

ഉൾകൃഷ്ടമായ മൂന്നു സഭാവങ്ങൾ

ثم قال للرسول اكتب اليه الجواب : اما قولك الذي ذكرته فان الله تعالى خلقتي كما شاء و اسكن في ما شاء. و اني اريد من صدقاتك ان تدعو لي.

ഇമാം ശാഫിഇ (റ) പറയുന്നു:

قال الامام الشافعي:

قالوا سكتَ وقد خوصمتَ قلتُ لهم

إن الجواب لباب الشَّرِّ مفتاحُ

والصمت عن جاهلٍ أو أحمقٍ شرفٌ

وفيه أيضاً لصون العرض إصلاحُ

أما ترى الأسد تُخشى وهي صامتةٌ

والكلب يُخسى لعمرى وهو نباحُ

ഹദീസിലെ മൂന്നാമത്തെ കാര്യമാണ് അക്രമിച്ചവർക്ക് മാപ്പ് നൽകുക.

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ (الاعراف)

وروى سفيان بن عيينة عن الشعبي أنه قال: إن جبريل نزل على النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فقال له النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " ما هذا يا جبريل؟" فقال: " لا أدري حتى أسأل العالم" في رواية " لا أدري حتى أسأل ربي" فذهب فمكث ساعة ثم رجع فقال: " إن الله تعالى يأمرك أن تعفو عن ظلمك وتعطي من حرمك وتصل من قطعك" (قرطبي)

سألزم نفسي الصفح عن كل مذنب

إن كثرت منه لديّ الجرائم

فأما الذي فوقي فأعرف قدره

HADIA CSE Khutba Notes (20.09.2018)

ഉൽകൃഷ്ടമായ മൂന്നു സഭാവങ്ങൾ

واتبع فيه الحق والحق لازم

وأما الذي دوني فإن قال صنت عن

إجابته عرضي وإن لام لائم

وأما الذي مثلي فإن زل أو هفا

تفضلت إن الفضل بالحلم حاكم

ഒരിക്കൽ ഇബ്നു മസ്ഊദ് (റ)വിന്റെ സാത്ത് മോഷണം പോയി. കള്ളനെതിരെ പ്രാർത്ഥിക്കണം എന്ന് ചിലർ പറഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹം പ്രാർത്ഥിച്ചു:

انا صاحب المال. اللهم ان كنت تعلم ان الذي سرق مالي محتاج اليه فبارك له فيه. و ان كان غير محتاج فاجعله اخر ذنب يرتكبه في حقك يا الله.

ചുരുക്കത്തിൽ ഹദീസിൽ പറഞ്ഞ മൂന്നു കാര്യങ്ങൾ പ്രാവർത്തികമാക്കിയാൽ ഉൽകൃഷ്ടമായ മൂന്നു സഭാവങ്ങൾ നമ്മിലുണ്ടെന്ന് പറയാം.

ഖുതുബ നോട്ട്സ്

HADIA Centre for Social Excellence
Panakkad, Pattarkadavu P.O
Malappuram DT, Kerala -676519

csehadia@gmail.com | www.hadia.in

For any clarification: Mob: 9496445823